This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

BENEVOLE LECTOR,

SI Theologorum, & Philoſophorum diſputationibus, fortè juſto acrioribus, hæc quæſtio de Finito & Infinito nobilitata non eſſet, nunquam ad exactam hujus rei inveſtigationem me applicuiſſem. Nam ut dicam quod res eſt, in communi hominum vita, quæ generali hujus rei cognitione contenta eſſe poteſt, accuratiore inquiſitione iis relicta, qui ex abſtruſiorum rerum ſcientia voluptatem aut famam quærunt,

Digitized by Google

hæ controverſiæ nullum aut exiguum uſum præſtant. In Theologia enim earum rerum cognitione citra peccatum caret plebs, quæ non ſine longo ſtudio, aſſiduâ meditatione, frequenti exercitio acquiruntur: quibus vacare iis tantùm datum eſt, quibus à negotioſa vita feriari licet, & in ſolitudinem atque ſilentium ſeſe abdere. Et cum fermè omnes Theologicæ quæſtiones, ſi quis ultra generalia ſeſe proripiat, plurimum caliginis habeant: ſic præcipuè denſiſſima nocte obducta ſunt illa arcana, quæ æternitatem atque Dei infinitam & admirandam naturam ſpectant, quæ hujus tractatus non exiguam partem faciunt. facile itaque e-

jus

Digitized by Google

jus cognitionis plebs expers habetur. Et illi qui ſupra vulgus ſapere contendunt in Theologicis, iis ſat eſſe debet, ſi pro fructu ſuorum laborum, eam voluptatem percipiant, quæ iis, qui litteris operam dant, propria eſt: nam plebis hic ſuffragia petere, & ex ea factionis ſuæ additamenta facere, ne id eſt cæcam obedientiam poſtulare. In Philoſophia licet multa ad examen vocentur, à quorum cognitione plebs longè remota manet: cum tamen ad praxin vocantur; non exiguam inde meſſem colligit, cum ſine exacta cognitione iſtarum ſcientiarum fructum percipere poteſt. Diſpar autem rerum Theologicarum, & earum, quæ hic tractantur

Digitized by Google

quæſtionum ratio eſt: priores nemini proſunt niſi intelligantur: poſteriores in uſum vix deduci poſſunt: ut mirari hactenus ſatis non potuerim, quam ob rem acri adeo ſtudio in certamen deſcenderint viri docti ſuper hac quæſtione: cum vix mali aut boni ſpeciem induere poſſit, qualiſcunque recipiatur ſententia: nequis putet me in partem contentionis illorum venire velle. Non eſt itaque quod putem me præclarè de publico meriturum per hujus exigui tractatus editionem: aut quod velim in hiſce muſtaceis laureolam quærere: ſed ut paucorum curioſo ingenio, eos ad ſcrutationem ſublimiorum quæſtionum provehenti, ſatisfacerem: ſicuti cum hoc ſcri-

ptum exararem, iſti honeſtæ libidini indulſi, explorare cupiens, quouſque ingenii mei infirmitas, ſuis tantùm innixa præſidiis, contendere poſſet in obſcuriſſimis hiſce controverſiis. Alium ſcopum cum mihi non propoſuerim, etiam ſine ullis ambagibus, procul à partium ſtudio, vacuus à præjudiciis, has quæſtiones ad rationis trutinam appendi. Vota autem mea an ſucceſſu caruerint, judex de eo eſto lector veritatis ſtudioſus, integer adhuc ſuffragio, & qui infirmitatis ſuæ conſcius, ſæpius mente revolvere didicit, errare ſe potuiſſe. nam à Philoſophiæ tyrone, qui mentem Philoſophicis controverſiis exercitam non habet, & à veterano, qui ſua dogmata ſupra omnem

Digitized by Google

mnem errorem poſita putat, tantundem exſpecto: legitimi enim judices eſſe non poſſunt, hujus acie mentis affectibus obnubilata, illius aſpero & inculto ingenio ad has quæſtiones aſſurgere non valente.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIO
DE
FINITO & INFINITO,

In qua defenditur ſententia

Clariſſimi CARTESII,

De Motu, Spatio, & Corpore.

Quam difficilis ſit illa quæſtio de Finito *&* Infinito, *inde liquet, quod nemo in hujus operæ ſuſceptione ſibi polliceri poſſit votis reſpondentem exitum, niſi qui ſimul difficillimas in tota Philoſophia quæſtiones, de Tempore, de Motu, de Quanto, de Æternitate &c. perſpectas habeat. Qui autem eas perſpicuè explicare poteſt, eum non in re levi induſtriam ſuam exercuiſſe neminem latere poteſt. Quare etiam nos aliquid operæ pretium facturos arbitramur, ſi difficili huic materiæ aliquam lucem*

Digitized by Google

conferre noſtris lucubrationibu *ſtudeamus.*

CVm nomina, & voc inventæ, & excogitatæ ſint ab hominibus, ad deſignandas res: videndum quibus rebus *finiti*, aut infiniti vocabula *adſcribere ſoleant*: accuratè autem attendenti liquebit, hominibus in uſu eſſe eas res finitas aut infinitas vocare, in quibus gradus & partes ſibi imaginari poſſunt: quas res etiam in genere quantitas vocare ſolent: cum quantum id ſit, quod in partes dividi poſſit: pars autem hic in laxiore ſignificatione ſumitur: quatenus etiam comprehendit gradus, & iis omnibus ineſſe putatur, quæ dicuntur *majora*, vel minora, magna vel parva &c. atque ita nulla res eſt in univerſo, quæ finita, vel infinita dici non poſſit; licet rebus omnibus,

Quæ res vocentur quanta.

'quo-

quovis modo conſideratis, iſti termini attribui non poſſint: ut eſſentiis rerum, & relationibus: ſic v. g. ſubſtantia, ut denotat rem per ſe exiſtentem, neque cuiquam inhærentem per modum accidentis, non dicitur finita aut infinita, magna vel parva, major vel minor: ſic neque ſpiritus, neque pater, aut dominus hujuſmodi nomina, quantitatem deſignantia, admittunt. Cujus ratio eſt, quod omnes rerum eſſentiæ & naturæ, à nobis comprehendantur ſub certa idea & exemplari, cum quo ſi conformitatem habeant, tunc in certa claſſe ponuntur; licet res ipſæ in ſe conſideratæ quantæ ſint, & in gradus, atque partes dividi poſſint, exceptis ſpiritualibus ſubſtantiis in natura ſua conſideratis; non in actionibus aut operationibus. In quacunque itaque re tales partes vel gradus deſignare non poſſumus,

Digitized by Google

ex res finitæ aut infinitæ dicen‑
non ſunt. Pervenimus autem
cognitionem graduum & pa‑
tium, quatuor, ni fallor, *modis*
Primò, quando res diſtinctas &
ſeparatas videmus: eſtque *quan‑
titas diſcreta*. *Secundò*, quando in
re continua & extenſa *partes* de‑
ſignamus: eritque nobis *quanti‑
tas continua*. *Tertiò*, quando in
re, quæ movetur, ſucceſſionem
notamus: eritque motus, & tem‑
pus. *Quartò*, quando in rebus,
quæ agunt & operantur, majo‑
rem vel minorem agendi vim
percipimus; eſtque potentia. In
quacunque itaque re nihil horum
quatuor ineſt, illa finita aut infi‑
nita dici non poteſt. His ita ex‑
poſitis, neminem jam fugere pot‑
eſt, quid finitum, quid infinitum
in hiſce quatuor rebus dici de‑
beat. illud enim in quantitate,
quam lubuit vocare diſcretam, ut
eam à quantitate continua, mo‑
tu,

ctu, ac tempore diſtinguerem, infinitum erit quando tot ſunt res diſtinctæ & ſeparatæ, ut earum nullus ſit finis aut numerus: id autem finitum, quando earum certus & determinatus eſt numerus.

Talem autem quantitatem indiſcretam dari implicat contradictionem manifeſtiſſimam. Si enim res ponamus productas à Deo, & jam actu atque realiter exiſtentes: aut dicendum, infinitam Dei potentiam exhauſtam eſſe, quod abſurdum: aut Deum adhùc potentem producendi res alias, quæ ſi prioribus productis addantur, fieri non poteſt, quin earum numerus additione novarum rerum augeatur: & per conſequens apparet earum quantitatem infinitam non fuiſſe. Deinde cùm nemo infieias ire poſſit, quin rebus exiſtentibus, ſemper per imaginationem homo aliam, atq; aliam ad-

Non datur quantitas diſcreta infinita.

Digitized by Google

addere poteſt: illa novæ rei acceſſió, ſemper augebit numerum præcedentem, qui ideo etiam infinitus fuiſſe non potuit. Pluribus argumentis rem manifeſtiſſimam velle probare, eſſent operoſæ nugæ.

Si mundus eſſet ab æterno, an ideo res eſſent infinita numero.

Solet autem ſemper *aliqua* objectio formari à poſſibili *creatione* mundi ab æterno: ſcilicet ſi Deus mundum condidiſſet ab æterno, & in ſingulis momentis rem aliquam produxiſſet, ex infallibili conſequentia ſecuturum exiſtimant rerum infinitum numerum. Sed huic objectioni locum fecit ignorantia multorum, quos, quid ſit æternitas, fugit: ut ergo huic, & ſimilibus difficultatibus obviam iri poſſit, æternitatis naturam accuratiùs delineabimus. Æternum id vulgò vocatur, quod aliquo fine & extremitate caret: attribuiturque rebus ſecundùm ſuam durationem conſide-

Digitized by Google

ſideratis: dicuntur autem duplici ratione quædam æterna: alia quæ alterutrâ extremitatum carent, alia quæ utraque ſimul: illa rurſus duplicia ſunt, alia principio carere finguntur, non tamen fine; alia fine, principium tamen ſui eſſe poſſident. Hæc quamquam vere dicuntur, pauci tamen de natura æternitatis bene diſſeruere, voce durationis iis imponente: cum tam rebus, extra omnem ſucceſſionem conſideratis, durationem attribuere, quam iis, quarum permanentiam in eſſe ſuo, tempore menſurabant: cum tamen reverâ nulla duratio rei, in qua, aut nulla ſucceſſio eſt, aut quę cum relatione ad ſucceſſionem & motum non conſideratur, adſit: duratio enim denotat quantitatem quandam: at in re in qua nulla eſt ſucceſſio, aut cui nulla ſucceſſio cujuſcunque rei coëxiſtit, in ea etiam nulla eſt talis

De æternitate durationis.

Digitized by Google

quantitas: quia in ea nullæ ſunt partes aut gradus, quantum ad conſtantem & fixam illius rei exiſtentiam. Quemadmodum itaque antequam mundus eſſet creatus, Deus dici non poterat *ubique* eſſe, quia nondum erat *ubi*; eſt enim ubi denominatio *loci*, & ubiquitas denotat rei *alicujus* exiſtentiam omnibus locis præſentem: at locus nondum erat, cum mundus nondum exiſteret: locus enim à corpore realiter non differt: eadem ratione Deo ante mundum creatum, poſito nullum tunc motum aut ſucceſſionem rerum fuiſſe, duratio adſcribi non poteſt; cum duratio rei, ſit ejus exiſtentia, cum extenſione conſiderata: at nulla exiſtentiæ extenſio, ſi ita loqui liceat, excogitari poteſt, ubi *ſucceſſio* non eſt; per *ſucceſſionem* enim venimus in cognitionem *durationis rei*. Itaque ante mundum condi-

tum

Digitized by Google

tum Deus impropriè duraſſe in ſuo eſſe dicitur; neque fuit prius aut poſterius, nec longa aut brevis duratio. Et hinc evincitur mundum neque citiùs, neque tardiùs creari potuiſſe; cùm ante mundum conditum tales temporis differentiæ non fuerint. Præſupponimus autem ante hunc mundum alium mundum creatum non fuiſſe, & per conſequens nullum præceſſiſſe tempus.

Æternitas itaque conſiderata abſque motu, tantum denotat carentiam principii, (loquimur autem hic de æternitate à priori) neque gradus, aut ſucceſſionem admittit.

Qui itaque dicit mundum ab æterno exiſtere potuiſſe, & inde probare conatur rerum infinitam quantitatem non involvere contradictionem; is nihil eorum confecit, quod efficere contendebat: nam poſito mundum ab æterno

Digitized by Google

creari potuiſſe: non ſequitur Deum continua actione ſemper aliquid novi producere potuiſſe ſingulis momentis: cum id *non* magis ſit poſſibile Deo, quàm corpus in omnes partes dividere in quas propter ſui extenſionem diviſibile eſt: quod omnino contradictionem involvit: quam*diu* enim manet corpus, tamdiu eſt extenſum, quamdiu autem aliquid eſt extenſum, non poteſt non partem extra partem habere. aut ergo id quod ultimò diviſum eſt, non erit amplius corpus, de cujus tamen diviſione diſceptatio inſtituta eſt: aut ſi corporis naturam non exuerit, etiam ulterioris diviſionis capax erit. Corporis autem naturam in extenſione conſiſtere tam efficaciter probatum eſt, ut hactenus fruſtra operam ſuam impenderint, qui illam ſententiam ſubvertere conati ſunt.

Eſt

Digitized by Google

Eſt autem momenti in tempore eadem ratio, quæ partis in corpore: tempus enim nihil aliud eſt quàm motus duratio; motus autem eſt continua corporis unius in ordine ad aliud corpus ſitus mutatio; ita ut motus revera aliam naturam non habeat, quàm talem, quæ omnibus relationibus competit, conſiſtitque in continuata quadam relationis ſitus mutatione: meritò enim ſitum & locum ad relationem referimus: cum in reſpectu & relatione ad aliud corpus, & ſitus in genere, & ejus diverſitas in ſpecie, oriatur. Motus autem brevitas & diuturnitas, menſuratur per alium firmum, conſtantem, & nobis notum motum. Et prout aliquis motus, iſtius motus nobis cogniti paucioribus vel pluribus partibus coëxiſtit, ita longior vel brevior dicitur: ſic aliorum motuum durationem menſura-

mus ad motum horologii, Solis: vel etiam ad motum quarundam noſtrarum actionum, ad quarum perpetrationem experientiâ edocti ſumus quod temporis intervallum requiratur. Eâ ratione qui ſæpe iter aliquod confecit, novit poſt iter abſolutum, quantum temporis ei impenderit, etiamſi neque ad motum, neque ad horologii curſum animadvertat. Et qui ex ſomno expergiſcitur, licet ad nullam temporis ſucceſſionem attenderit, non raro ſomni diuturnitatem & noctis horam indicare novit; quia experientia notum habet, quam alterationem in corpore ſomnus longior aut brevior efficere ſoleat.

Differitur ulterius de natura motus. Cùm autem hîc dixerimus de motu quædam, quæ multis peregrina & nova videbuntur; & ideo fortaſſis non facile fidem inventura ſunt apud lectorem: operæ pretium erit eam doctrinam clarius

rius

rius in luce ponere, in gratiam corum qui ingenia in hiſce rebus minus trita & exercitata habent. Cum omni dubitatione certius ſit motum in vacuo dari non poſſe: ſicut etiam poſtea invictis argumentis probaturi ſumus, quo lectorem remittimus, ſi ſuper ea re plenum aſſenſum ab animo ſuo impetrare non poſſit: ſequitur inde primò motus naturam talem eſſe, ut ſine aliis corporibus non poſſit eſſe. Deinde cum motus non ſit corpus ipſum, neque ſpiritus, erit neceſſariò modus corporis; ſi modus corporis, realiter non differet ab ipſo corpore: ſed modaliter tantùm: modi autem corpori inſunt, eique attribuuntur propter relationem quam habent cum aliis corporibus: quæ relatio certè corpori intrinſeca non eſt: ſed ei attribuitur, ſicut jam diximus, propter varium reſpectum, quem habet

unum

Digitized by Google

unum corpus cum alio: propter cujus reſpectum variè à nobis concipitur, atque etiam varias, diverſaſque impreſſiones in nobis facit, & operationes exerit. Quid enim figura, v. g. eſt aliud quàm modus corporis? quid ille modus aliud, quàm certus partium ſitus, ex quibus totum componitur? & ille ſitus partium, quid partibus ſingulis addit? nihil reverâ. quid enim, ſi priori corpori ſecundum addatur corpus per creationem, novi accedet priori corpori? nihil profectò. attamen neceſſariò novam acquirit formam per creationem prioris, atque adeo modum: modus itaque ille, ens reale non poteſt vocari: daretur enim alioquin aliquod ens, quod creatorem Deum cauſam non haberet. Erit itaque etiam motus tale quid quod à corpore realiter non diſtinguitur; eidem tamen non adeſſe

eſſe poteſt, niſi per certum reſpe-ctum, quem cum aliis habet cor-poribus: reſpectus autem nihil aliud eſſe poteſt, quàm continua illa mutatio ſitus unius corporis, cum ordine & reſpectu ad aliud corpus: quibuſcunq; ergo corpo-ribus accidit illa mutatio ſucceſſi-va ſitus, illa moventur: & cum ſitus corporum ſit reſpectus, & relatio partium inter ſe, verè mo-tus definitur quod ſit ſucceſſiva corporis ſitus mutatio.

Quicunque autem ſibi imagi-nantur aliquam potentiam, feren-tem & moventem corpus, quæ ſit in natura, & pars naturæ, illi animo falſi ſunt, cum novum ens reale introduceretur, quod cor-pus non eſſet, neque ſpiritus. Quamquam interim hoc negan-dum non ſit, potentiam aliquam oportere exiſtere, quæ iſtam mu-tationem corporibus communi-cet: ſed illa potentia Deus ipſe eſt:

Deus eſt cauſa movens corpora immediatè.

Digitized by Google

eſt; & hic eſt ille Dei concurſus cum creaturis: Deus movet, corpora prout affecta ſunt motum illum determinant, & hinc creaturæ & Deo effectus rerum in natura attribui debent. Deum autem eſſe illam cauſam moventem apodicticis argumentis *probari* poteſt: ſed iſtud jam moliri præter ſcopum foret. Et ſic putamus probatum naturam motus in eo conſiſtere, quod jam ſæpius inculcavimus. Vnum tamen adhuc argumentum lubet addere, quo conabor expectorare ex hominum animis perverſam & præconceptam illam ſententiam, quâ neſcio quam vim in corporibus motis imaginantur præter illum reſpectum. Attendant quæſo ad motum ambulantis in navi, quæ celerrimè velo & aquâ vehitur in contrariam partem, ad quam ambulans tendit: liquet non cum majori difficultate ambulantem

in

in contrariam partem ferri, quàm ſi navis plane quieſceret: at ſi hîc vis aliqua præter illam mutationem ſitus ſtatuenda eſſet, quæ navim impetu perpelleret ad lineam, à qua ambulans recedit: proculdubio majori conatu opus eſſet, & incaſſum laboraret homo contendendo in partem contrariam ei, ad quam navis vehitur.

Cum autem videamus res motas tanta vi & impetu objacentia ſibi corpora depellere & comminuere, inde male concluditur vim aliquam, ab hac mutatione continua & ſucceſſiva ſitus diſtinctam eſſe: cum ipſe motus ſit, qui, per ſuas impreſſiones, & effectus in anima, ſeſe diſtinguens ab aliis rebus, vis atque potentia à nobis vocitetur. non itaque vim negamus eſſe in natura: ſed vim illam ipſam mutationem ſitus eſſe dicimus, qualem hactenus deſcripſimus.

Si

Digitized by Google

Si autem unus tantum motus in univerſo exiſteret, qui ſemel intermiſſus, rurſus poſtea excitaretur, ſpatium quod inter utrumque motum interceſſit, noſci non poſſet: &, ſi motus bis intermiſſus, tertiò excitaretur, diſtantia temporis intercedentis inter motum, & quietem horum trium motuum nulla eſſet: atque adeo neque una alterâ longior aut brevior; quia ubi nullus motus intercedit, iſti motus ſibi invicem immediatè ſuccedunt. quid enim eos à ſe invicem divideret quam tempus? at ſi non ſit motus intermedius, non poteſt eſſe tempus: & ſpatium illud, quod inter duas actiones intermiſſas aliquis excogitare velit, ejuſdem eſſet naturæ cujus eſt ſpatium imaginarium extra mundum, vel quale fuit ante mundum creatum, aut jam fingitur à quibuſdam eſſe poſſe inter corpora hujus univerſi:

Omnes actus ſeſe ſubſequuntur immediatè, qui temporis intervallum non habent intermedium.

ſi: in quo cum nullæ partes imaginari debeant, ſic etiam nulla extenſio per quam corpus à corpore ſeparari poſſit.

Digreſſio de ſpatio imaginario.

Sed quoniam hæc ſententia paucos habere videtur ſuffragatores; licet veriſſima: & ex corporis & ſpatii natura, etiam motus proprietates nobis innoteſcunt, & quæ in poſterum dicenda ſunt magnam inde fœnerantur lucem: ex uſu erit argumentatione ſolidâ noſtram ſententiam ſtabilire. Cùm ante mundum conditum nihil eſſet præter Deum, non potuit etiam extenſio fuiſſe, aut ea alicui attribui: Deus enim cum ſpiritus ſit, eâ caret. Spatium imaginarium quod vulgo fingitur, extenſionis capax non eſt. planè enim nihil eſt, & ideo partes diverſas, ſpatia diſtincta, locorum differentias intellectus in eo concipere

Implicat contradictionem dari vacuum.

cipere

cipere non poteſt, nec debet. Ergo neque id verè imaginari potuit, quod corpus, ſuâ extenſione, poſt ſui productionem, implere debebat: ſed corpus, cum creatur, ſimul creatur etiam *ſpatium*; quod itaque etiam à *corpore* non differt, alioquin *ante creationem* corporis, ſpatium fuiſſet: cujus rei abſurditatem jam ſupra in lucem protraximus.

Ponamus itaque Deum prius unum & ſingulare creaſſe corpus, illud non poteſt concipi habuiſſe aliquem ſitum in ordine ad ſpatium illud imaginarium: adeoque non potuit â Deo conſtitui in certo quodam loco iſtius ſpatii: ita ut ab alio longius abfuerit, alii autem finitimũ & conterminum extiterit: hæc enim in illo ſpatio imaginario nec ſunt, nec concipi debent. Fingamus jam Deum ſecundum corpus creaſſe, illud pariter *iiſdem* conditionibus affe-

Digitized by Google

ctum fuit, atque adeo per nullum ſpatium à corpore priori diſtare potuit: alioquin conſtituerentur in ſpatio partes, & loca diſtincta. neceſſario ergo illud corpus poſterius productum, priori fuit continuum. Quod ſi itaque Deus multiplicando ea ratione corpora, hoc univerſum compoſuiſſet & coagmentaſſet, nullum ſpatium vacuum dari potuiſſet.

Transeat jam ſermo à ſpatio illo imaginario ad ſpatium vacuum; ſed corporibus circumſcriptum: accuratius omnia exploranti, apparebit planè hoc cum illo communem naturam habere; ſi enim ſit ſpatium vacuum, non oportet in eo partes concipere, non ſupra aut infra dextrum, aut ſiniſtrum; non partes ſpatii intervallo diſtantes: ergo neque corpus in eo collocari poteſt, quod per ſpatii partes imaginarias à circumjacentibus corporibus ſeparetur:

Digitized by Google

retur: ergo per ſpatium vacuum corpora diſtingui ac ſeparari non poſſunt ab alio corpore: & per conſequens ſpatium vacuum dari contradictionem implicat: nam in quo nec partes ſunt, nec vero ratiocinio fingi per imaginationem debent, id tamen *per partes* ſui corpus à corpore realiter *ſejungeret.* Hinc etiam per conſequentiam educimus; ſi Deus corpus aliquod intermedium aboleret, v. g. id quod vaſis lateribus clauſum continetur, eadem operâ latera vaſis ſibi invicem fore contigua: nullis enim partibus intercedentibus, fieri non poteſt quin corpora ſe invicem proximè contingant. Secundò hinc elicimus Deum plures mundos creare non poſſe; quia licet in infinitum mundi molem augere poſſit, nulla tamen corpora producere poteſt, quæ cum corporibus aliis conjuncta non ſint: atque

Non poſſunt creari plures mundi.

que

que ita novus corporum numerus eorumque extenſio novum mundum non conſtitueret, ſed ſpatium ejus extenderet.

Sed cum hæc doctrina de vacuo propter præjudicia apud paucos fidem inveniat, & à pleriſque rejiciatur, qui ſeveriori ſtudio atque meditatione hanc controverſiam mente non agitarunt, rem paucis illuſtriorem reddere conabimur. Cum motus ex conſenſu omnium ſit modus corporis; modus autem omnis corpori adjaceat, atque hic modus aliter concipi non poſſit, niſi cum ordine ad ſpatium, quod corpus motum tranſit: illud ſpatium erit vel corpus, vel aliquid vacuum cui extenſionem attribuimus, & capiendi aliquod corpus potentiam. ſed quæro quâ ratione ſpatio vacuo extenſionem attribuunt certam & determinatam. *Primò* erit-ne id, quod plane nihil eſt,

Digitized by Google

eſt, ſeipſum diſtinguens & limitans, certamque formam & menſuram ſibi attribuens? *Secundo* eritne corpus certæ magnitudinis, quia certum ſpatium vacuum occupat? an potius ſpatium nobis imaginabimur certæ *magnitudinis*, quia corpus *in eo, ut ita dicam*, locari putamus *certæ & determinatæ* magnitudinis? prius dicere, abſurdiſſimum eſt: cum illud ſpatium vacuum ex ſententia adverſariorum non ſit aliquid reale, quomodo modum realem dabit rei? deinde ſequeretur corpus non eſſe magnum *aut parvum* per ſe, aut ſua extenſione, ſed extenſione ſpatii vacui, *quod* à corpore occupari fingimus. Deinde cum illud ſpatium fingamus tamquam aliquid extenſum continuum: ſi itaque aliquod corpus *creetur* à Deo, quare illud potius *erit unius* (v. g.) *ulnæ*, quam *millenarum*? Et hic mundus à

Deo

Deo in hoc ſpatio vacuo creatus, quare triplo major non erit; quàm eſt? imo quare infinitus non erit: quemadmodum illud ſpatium infinitum eſt? Erit ergo corpus quod dabit ſpatio certam extenſionem: & illud ſpatium vocatur magnum vel parvum; quia corpus in eo, eſt vel magnum, vel parvum: ergo, ſpatium per ſe extenſum non eſt: atque propterea nullâ ratione extenſum dici poteſt. Deinde motus in illo ſpatio menſurari non poteſt; non magis, quàm corpus in eo ſpatio menſurari poſſet, ſi mutuaretur certos ſuæ magnitudinis terminos à ſpatio, quod occupari ab eo fingunt adverſarii. Et inde concludimus, ſpatium ſine corpore, aut motum in vacuo dari non poſſe: aut corpora per aliquod ſpatium vacuum diſtincta eſſe: non eſſet enim illa diſtantia determinabilis, niſi per corpus

Digitized by Google

interjacens, propter rationes ſupra traditas: ergo corpus tantùm per corpus interjacens ab alio diſtinguitur: & corpore intermedio abolito inter duo corpora, tantum relinquit ſpatium, quantum illud corpus eſt, quod inter duo illa corpora de novo creatur ad arbitrium creatoris: *quod ſuam* limitationem non habet ab aliquo ſpatio; ſed à placito creatoris, & propria ſua extenſione: & ſi corpus majus crearetur inter illa duo corpora, quam id, quod antea interiacebat: iſtæc duo corpora longius à ſe invicem quidem diſtarent; non tamen per motum longius à ſe invicem receſſiſſent: poſito ſcilic. nullum aliud corpus extare: quia non occuparent alium locum: at ubicunque motus eſt, ibi etiam eſt loci mutatio: & eâdem ratione corpore inter duo corpora abolito, *illa duo corpora ſibi invicem* fiunt

con-

Digitized by Google

continua; non motu, quia locus non interjacebat; ſed ipſa corporis intermedii ablatione.

Sed ut ad æternitatem revertamur, liquet jã ex ſupradictis; quomodo commodè explicari poſſint verba illorum philoſophorum, qui docent, æternitatem indiviſibilem in ſe complecti, tamquam in puncto, omnes temporum differentias: hoc enim intelligendum putamus de Dei exiſtentia, ante mundum conditum: cum nullus motus eſſet, & ideo nullum tempus: atque ita tota illa continuata, ut ita dicam, Dei exiſtentia conſideranda eſt ſub momento, & puncto indiviſibili durationis. Poſtquam autem mundus eſt creatus: id de Dei exiſtentia dicere abſurdum eſt. Quid enim abſurdiùs, quàm docere Deum coëxiſtere rebus non exiſtentibus? cum coëxiſtentia ſit terminus relativus, qui ſine ſuo correla-

Quomodo æternitas complectatur in ſe omnes temporum differentias.

Digitized by Google

relato nec eſſe, nec concipi poteſt. Quomodo de Deo verè dici poteſt eum coëxiſtere diei craſtinæ, quæ nondũ eſt? At, inquiunt, illud, quod æternum eſt, complectitur omne tempus; ergo illi omne tempus coëxiſtere debet. Sed non animadvertunt illud *complecti* impropriè attribui durationi rei, cum non ſit extenſio corporea, cui propriè tantum attribui poteſt comprehenſio, & amplexus alterius rei, quando ſcil. ſuis partibus tamquam in ſinu includit aliam rem quantam, à ſe diſtinctam: res autem durans, ſi ſit permanens, qualis Deus, nullas partes durationis in ſe complectitur: ſed aſſignantur tantùm in ea partes per relationem ad motum rei ſucceſſivæ, & eas partes motus complecti dicitur, quibus coëxiſtit, & ſi res talis ſit naturæ, ut omnibus partibus motus præteriti coëxtiterit,

Digitized by Google

& futuri coëxtitura ſit, eas omnes partes complecti dicitur: eâ ſc. ratione qua illæ comprehenſibiles ſunt: fit autem id tantum ſucceſſivè.

At inſtabis, & inquies, ergo dabitur ſucceſſio in æternitate? Sed adverſarii rurſus admodùm impropriè loquuntur de æternitate: cum æternitati *ſucceſſionis* vocabulum attribui non poſſit; denotat enim æternitas id tantum, quod caret principio, aut fine, aut utroque ſimul. Rectè quidem quæritur, an res quæ ab æterno fuit, ſicut Deus, habeat eſſe ſucceſſivum, an permanens? deinde an ejus permanens eſſe poſſit menſurari per res ſucceſſivas, an debeat? Atque his difficultatibus ſine ulla hæſitatione reſponderi poteſt: Deum ſc. habere eſſe permanens: ejus permanentiam poſſe menſurari per res ſucceſſivas: cum autem dici-

An detur ſucceſſio in æternitate.

mus Dei exiſtentiam menſurari poſſe rebus ſucceſſivis, non eſt noſtrorum verborum ſenſus, Dei exiſtentiam permanentem, ita menſurari poſſe per res ſucceſſivas, ut ejus exiſtentia ante durationem rerum ſucceſſivarum non extiterit: ſed id *ſolummodò* intendimus, tam poſſe *in Dei* exiſtentia per coëxiſtentiam ejus in ordine ad res ſucceſſivas, aſſignari partes, quam in aliis rebus permanentibus: & eâ ratione, tam verè competit Dei exiſtentiæ ſucceſſio, quam aliis rebus permanentibus, quæ in ſe non experiuntur motum propter res alias motas: nec eſſe ſucceſſivum habent; licet earum duratio per rerum ſucceſſivarum motus menſuretur.

Quid quæſo imperfectionis poſt ſe trahit, dicere Deum coëxiſtere certo motui horologii, vel Solis, & ejus exiſtentiam per motum

tum Solis menſurari: ut dici poſſit exiſtentia Dei non coëxiſtit motui Solis futuro: quemadmodum v. g. de lapide adamante dicitur, eum nondum coëxiſtere motui eidem Solis, craſtinam diem producturo: atque ita de Deo enunicare hodie, Deus ad craſtinam diem nondum duravit: Illa enim enunciatio nihil aliud denotat, quam Deum hodie non coëxiſtere diei craſtinæ: Si enim tam craſtinæ diei coëxiſtit, quam hodiernæ, craſtina dies non erit craſtina: ſed præſens. Atque ita aſſerimus exiſtentiam Dei menſurari cæptam fuiſſe, cum tempus incæpit: & numeratum iri quam diu tempus erit. Quod autem impoſuit contrariæ ſententiæ defenſoribus: primò id eſt, quod putarent inde ſequi de Deo verè enunciari poſſe: Deus craſtina die incipiet eſſe, quemadmodum motus Solis incipit eſſe, & omnis

Digitized by Google

motus futurus incipit, *quando* præſens eſſe incipit: Cum tantùm de omni re permanente, futuritio, negat coëxiſtentiam cum motu futuro, non autem ipſam exiſtentiam futuram declaret.

Secundò impoſuit iis *inveterata* opinio, quà exiſti*mabant ita* diſſerendum de æternitate *Dei*, quemadmodum philoſophia nos docet ratiocinari de omnipræſentia Dei, quâ Deus omnibus rebus præſens eſt ſine ſui diviſione: hoc eſt non per partes: cum longè ſit diverſa ratio durationis Dei, & ejus ſpiritualis naturæ: nam ideo non eſt per partes in locis pluribus, quia in Spiritu partes non ſunt: & ideo pars loci non poteſt reſpondere partibus Spiritus: fixa autem, & permanens Dei exiſtentia, etiamſi partes non habeat: hoc eſt, etiamſi non ſit ſucceſſiva, poteſt tamen rebus ſucceſſivis coëxiſtere: &

quem-

quemadmodum Deus non eſt præſens corpori creando, ſic Dei duratio non poteſt dici præſens tempori futuro: & quemadmodum Deus incipit fieri præſens rei de novo creatæ, ſic per ſuam durationem incipit coëxiſtere motui, qui nondum erat: & quemadmodùm rectè de Deo enunciatur, ſi mundum hunc novorum corporum acceſſione augeret, eum pluribus corporibus, & majori ſpatio præſenten fore, quàm erat ante, ſic per ſuam durationem ſingulis diebus longiori, atque longiori tempori coëxſtiturum. At quemadmodum ideo Deus dici non poteſt fieri major, ac major: quia talis enunciatio denotat aliquid, quod Deo eſt intrinſecum, & partes ei adſcribit: magnitudo enim & parvitas deſignat quantitatem: ſic Deus dici non poteſt diutius, atque diutius durare, quatenus duratio pro-

priè denotat permanenti
cum luctа, & extenſionem
dam ſucceſſivam complect
autem durationem rei perm
tis nihil aliud eſſe velimus,
coëxiſtentiam rei alicujus c
liâ: ita ut relationem primò
rat: non video quare dici non
ſit Deum diutius duraſſe,
quàm ante mille annos: *illa v*
enim nihil tunc aliud innuere
quam longius temporis ſpati
interceſſiſſe, quo Deus *coëxt*
motui annuo Solis ante milleſa
nos, quam *quo coëxtitit* illi m
tui, quo adhuc circumagitur. S
quia modus iſte loquendi *diuti*
durare, vulgo tale quid non deſi
gnat, phraſi hac, illi rei de qu
loquimur parum accommodata,
abſtinendum putamus. *Et hæc*
dicta ſufficiant de longitudine &
brevitate motus.

De celeritate & tarditate motus.

Celeritas autem motus rei cor-
poreæ, agnoſcitur ex ſpatio, quod
res

[..]s mota tranſit, & ex tempore, [..]uo ille tranſitus fit: & id celerius [..]overi dicitur, quod minus temporis ſpatium impendit in tranſeundo ſpatio locali. Celeritas autem & tarditas motus actionum aliium, in quibus ſpatium locale non poteſt obſervari, quales ſunt v. g. actiones animæ, illæ tantum menſurantur ex temporis ſpatio, in quo illæ actiones fiunt, & dicuntur diutius vel brevius durare, item majori vel minori temporis intervallo intercedente; ſibi invicem ſuccedere, prout tempus, quod interea fluit brevius eſt vel longius: neque cuiquam mortalium conſtare poſſet, quam lentè aut tardè operationes intellectuales ſibi invicem ſucceſſerint, ſi nulli alii motus in univerſo exiſtentes, homini eſſent noti. Quod manifeſtò apparet in iis, qui ſomno impliciti, & motus non obſervantes, quando expergiſcun-

Digitized by Google

tur, ſæpé longiſſimè aberrant in aſſignando temporis ſpatio, quo dormivere. Quod etiam contingit in iis, qui tempus ludendo fallunt; dum enim illi ſuis exercitiis toto animo ſeſe tradunt, non obſervant motus alios, qui menſurant illa exercitia: contra qui cum tædio aliquid agunt, accuratè obſervantes ſucceſſionem motus, ſemper tempus longius, quam par eſt, extrahunt.

Quomodo judicandum de celeritate atque tarditate motus.

Una difficultas explicanda reſtat, quæ celeritatem atque tarditatem motus ſpectat, maximeque ejus difficultatis ſolutio tractatui de finito & infinito lucem impartit. Cum omnis motus fiat & exiſtimetur cum ordine & relatione ad ſpatium, ſive corpus, quod tranſit: & omne corpus ſit diviſibile in infinitum: videtur inde ſequi, omne corpus motum, in minimis momentis temporis pertranſire minimum ſpatium loci;

Digitized by Google

ei; ita ut quodlibet temporis momentum reſpondeat cuilibet minimæ parti ſpatii: atque adeo omnes motus eſſe æque celeres: unumquodque enim quod movetur in tempore, movetur & in ſpatio: unumquodque autem tempus habet ſibi correſpondens corporis ſpatium, & tam tempus quàm ſpatium in minimas partes dividi, & in ſingulis momentis temporis aliquod minimum ſpatium pertranſiri videtur: ergo cum tam in motu, quem vocamus tardum, ſingulis momentis pars aliqua minima ſpatii pertranſeatur, quam in motu, quem vocamus celerem: hinc evinci poſſe videtur, omnes motus debere eſſe æq; celeres. Hæc difficultas in cauſa fuit, quare quidam moras in motibus finxere: eumque motum exiſtimarunt celeriorem eſſe, qui minores & breviores haberet moras, eum tardiorem, qui plu-

Digitized by Google

pluribus & longioribus moris interſiſtitur. Sed hæc difficultatis ſolutio mihi parum videtur *ſolida*: cum motus interciſus *morâ*, à quiete ad motum ſeipſum concitare non poſſit: & cum omnis motus talem requireret naturam, omnes moræ forent æquè longæ & breves: ſupra enim probavimus, omnes actiones intermiſſas, ſi earum intermiſſio nullo alio corporis motu menſuretur, ſibi invicem ſucceſſuras immediatè, & intervallum temporis nullum interceſſurum. Quare aliâ ratione molienda eſt ſolutio hujus difficultatis.

An ſint moræ & pauſæ in motu.

Difficultati autem occaſionem dedit falſa hypotheſis, quaſi aut corpus aut motus in minimas particulas dividi poſſit, aut tamquam minimæ à nobis concipi. Cum enim motum menſuramus, in tempore aliquam quantitatem concipimus, & illum motum celerio-

leriorem vocamus, qui in illa quantitate certa temporis, à nobis concepta, majus ſpatium tranſit: & ita quidem primò quoad nos omnis motus æquè celer dici non poteſt. Quantum autem ad ipſam rei veritatem, licet quodlibet corpus, cum movetur per ſpatium, nunquam moveri poſſit, ſive tardè moveatur, ſive celeriter; quin ſemper aliquod ſpatium tranſeat, idque ſucceſſivè, atque ita neceſſe ſit quodlibet corpus ſingulis momentis, quocunque modo moveatur, mutare ſuum ſitum, & relationem ad aliud corpus & ſpatium, cujus reſpectu moveri dicitur: & indè quidem ſequi, tam id quod tardè movetur revera moveri, quam id quod celeriter: non tamen motus ideo æque celeres vocandi ſunt. Quia ſi ſolummodò ſub ea ratione conſideretur à nobis motus: tunc nec longus nec brevis, nec

nec celer nec tardus dici poteſt: nam ita conſideratus, eſt *tantùm* pura & mera relatio, aut *corporis* modus & proprietas, à qua tunc abſtrahimus omnes partes, omnemque extenſionem. Quatenus autem continuatam illam ſitus mutationem, ſpatio temporis metimur, ea ratione quanta eſt, & per conſequens celer *aut* tarda: cum autem aliquid menſurare volumus, aliquid quantum & extenſum ſumimus, in quo partes aſſignare poſſumus: & ita prout illa mutatio ſitus in certo aliquo ſpatii, & temporis quanto à menſurante aſſumpto, durat longius vel breviùs, ita motus celerior aut tardior eſt: neque in ſpatio aut motu aliæ partes fingendæ, quæ ſibi invicem reſpondeant, & ſingulæ minimæ reputandæ, cum neque in ſpatio neque in tempore, aliæ partes ſint, quam quas nos ipſi facimus certis

Digitized by Google

quibuſdam ſignis, in uno continuo extenſo partes conſtituentes, quæ ante illa ſigna, quibus partem à parte dividimus, non erant: ſed hæc accuratius probabimus, quando agendum erit de quantitate continua, an illa in infinitas partes dividi poſſit, aut an eas actu in ſe complectatur.

Solvitur directè objectio ſupra formata de poſſibili productione corporum infinitorum numero.

Ut itaque revertamur ad objectionem ſupra motam de æternitate motus: ſcil. ſi Deus ab æterno creaſſet ſingulis momentis rem aliquam, tunc res numero infinitæ jam extitiſſent. Ad hanc objectionem reſpondemus: etjamſi fuiſſet poſſibile Deum ab æterno rem aliquam producere potuiſſe: non ſequeretur tamen res infinitas numero futuras fuiſſe. nam ponamus motum eſſe potuiſſe ab æterno: quid inde aliud ſecutum fuiſſet, quam Deum potuiſſe ad ſingulas corporis cujuſdam mutationes ſitus, creare rem ali-

aliquam: at quemadmodum corpus quia in infinitum eſt diviſibile, nunquam ultimò dividi poteſt: & per conſequens partes ſemper finitæ futuræ ſunt; ſic etiam illæ continuatæ ſitus mutationes, ad quarum ſingulas Deum rem novam creare potuiſſe præſupponimus, fuiſſent finitæ: & ita conſequenter res creatæ finito numero fuiſſent comprehenſæ. Et hæc objectio tam poſſet formari de horæ ſpatio; quam de æternitate: cum in illo etiam momenta in infinitum multiplicari poſſint, quemadmodum in minimo quanto materiali, partes.

Mundus non potest fuiſſe ab æterno. Sed quorſum tendit ad argumenta ex falſa hypotheſi deducta tanto ſtudio reſpondere? cum impoſſibile ſit, & contradictionem manifeſtiſſimam implicet, aliquid produci poſſe ab æterno: ſed quicquid ab alio fit, neceſſariò fiat in principio, ſicut divino ſpiritu du-

ductus loquitur Moſes: quicquid enim fit, id fit in principio ſui, & tunc principium eſt, cum fit. Et ubicunque eſt actio, ibi etiam eſt principium; cum actio propriè dicta non poſſit eſſe ſine terminis: terminus autem in actione ſemper aliquid novi eſt, quod actione producitur: ergo talis terminus principium habet: ergo ab æterno eſſe non potuit, quod actione producitur: quod autem principium non habet, id neque fit, neque factum eſt: neque per actionem eſſe ſuum acquiſivit. Sic ubicunque eſt ſucceſſio, ibi etiam eſt prius, & poſterius: omne autem prius, reſpectu poſterioris eſt terminus à quo; qui terminus à quo, eo ipſo, quia eſt, principium eſt: itaque ſi in infinitum aſcendas, in infinitum habebis principium. Ita ut quemadmodum implicat contradictionem corpus in infinitum poſſe dividi,

Digitized by Google

vidi, ita implicat rem per actionem exiſtere, & tamen non habere principium: cum omnis actio ſit principium, quemadmodum omne corpus eſt extenſum: ita ut non daretur principium in ſucceſſione, niſi actio illud daret: planè quemadmodum ideo datur extenſio & quantitas continua, quia datur corpus.

Quomodo actus in Deo ſunt æterni. Quando autem Theologi actus quoſdam æternos aſſignant Deo; illi actus nihil ſimile habent in ſpecie cum actibus de quibus hactenus ſermo fuit inſtitutus, aut actui per quem mundus creatus dicitur: cū per illos actus nihil aliud intelligant, quam tale quippiam in Deo, cui ſimile homines non niſi per actus acquirunt: & prout ſunt extra potentiam id acquirendi; ſed actu id acquirunt; ita ut Deo ſit eſſentiale, quod nobis actus. Et ideo Deus vocatur actus purus, quatenus quicquid reale in

in Deo imaginari poſſimus, illud Deus neque acquiſivit, neque acquirit; quatenus per actionem id ſibi comparet, cujus actionis reſpectu, ſolummodò aliquid acquiſiviſſe dicimur : eſt enim reſpectu motus tantum aliquid præteritum, aut futurum: ſed id Deus habet per eſſentiam. Et hinc ſunt nati illi loquendi modi, quibus dicimus Deum Patrem ab æterno generaſſe Filium, & adhuc generare : qui modus loquendi eſt accuratiſſimus reſpectu actionum Dei; quas, quia adverſarij, qui æternam Filii generationem negant, non intelligunt, ideo etiam ineptiſſimè à nobis dici putant generationem Filii ab æterno factam & completam fuiſſe, & adhuc fieri: cum noſtri Theologi, eo loquendi modo, nihil aliud indicatum velint, quàm generationem Patris activam, & Filii paſſivam, tale quid deſignare in eſſen-

eſſentia divina, quale in noſtris actionibus analogum exiſtit: ſed quia in actionibus creaturarum eſt præteritum, & futurum: ideo actionem Dei, in qua talis ordo obſervari non poteſt, perpetuam & continuò durantem actionem exponunt, qualis quidem revera propriè in natura non datur: accommodus tamen eſt ille conceptus exprimendæ rei illi in Deo, quam generationem vocamus. De actionibus autem Dei, quarum terminus & effectus eſt aliquid extra Deum, aliter differendum eſt.

An Filius Dei propriè loquendo ſit filius.

Nec ideo ſequitur generationem æternam, quæ Deo attribuitur, non eſſe generationem propriè dictam: & ideo Deum Patrem propriè non dicendum patrem, neque Filium propriè filium: neque Perſonarum diſtinctionem inde eruendam; ſed pro diverſis reſpectibus unius ejuſdem-

demque perſonæ divinæ, eam nunc Patrem, nunc Filium, nunc Spiritum ſanctum vocari: ſicut propter diverſa effecta uni Deo diverſa adſcribuntur attributa. Eadem enim ratione liceret inferre, Deum, neque propriè loquendo vivere, neque intelligere, neque velle, neque operari: cum Deus plane alio modo eas operationes exſerat, quam homines. Cum tamen ſufficiat ut res aliqua proprie comprehendatur ſub genere, ſi genericus conceptus, quem formamus de rebus, illi competat; licet omnes circumſtantiæ, & modi agendi, qui conceptum genericum non ingrediuntur, non quadrent. ſic hominem propriè loquendo vivere dicimus, & plantam. quam longe tamen differt utriuſque modus vivendi? ſic Deus, anima, & animal in genere vivere dicuntur; licet longiſſima ſit diſtantia inter viven-

vivendi modos eorum omnium. ſed de hiſce fortaſſis fuſius, quam inſtituti ratio fert. Quare ad ea ſeſe rurſus convertat ſermo, à quibus nonnihil deflexit; igitur à parte ante, ut vulgo loquuntur, nihil poteſt eſſe æternum, quod in ſucceſſione conſiſtit: vel per actionem alterius exiſtit. Poſſitne autem infinitus rerum numerus extare à parte poſt, id adhuc examinandum eſt. Cum enim animæ in æternum manſuræ ſint, videtur inde ſequi, earum cogitationum actus fore infinitos: ſi infiniti, ergo cum omnes illi actus cognoſcantur à Deo, illi actus ſaltem in eſſe cognito erunt infiniti, & ita dabitur aliquid infinitum numero. Hæc plauſibilia videntur, propius tamen intuenti evaneſcunt: cum enim res, quoad exiſtentiam realem, ſibi invicem in æternum ſint ſucceſſuræ, ita ut una ſit poſt aliam futura, & ita

qui-

Digitized by Google

quidem ut nunquam aliqua ſit futura poſtrema: hinc ſequitur res actu quoad exiſtentiam non fore infinitas numero. Quantum autem ad eſſe cognitum earum rerum, cum ſit tantum actus intellectionis Dei ſimplex, ei ſub tali conceptu termini quantitatis attribui non poſſunt. Novit autem illas fore infinitas actiones, quemadmodum novit quantum in infinitum eſſe diviſibile: non ideo tamen dicendum Deum in materia actu cognoſcere partes infinitas: tunc enim rem cognoſceret, non qualis eſt, ſed qualis non eſt: eſſet enim illa materia diviſibilis in partes infinitas: & tamen ipſo actu finitas ejus partes omnes cognoſceret. Cognoſcit autem Deus in materia tot partes, quot ipſe cognoſcendo & formando facit. Eadem ratione Deus in continuo ſucceſſivo novit tot actiones, quot cognoſcere vult: ita tamen

Quomodo Deus cognoſcat actiones hominum quæ in æternum ſibi invicem ſucceſſuræ ſunt.

 ut

ut alias in infinitum ſucceſſuras noverit : ex quibus *rurſus* cognoſcendo , finitas *eas quidem* agnoſcit : ita tamen ut infinitæ aliæ ſubſecuturæ ſint : quemadmodum concipiendo partes in materia, actu quidem finitas ſemper eas cognoſcit ; *ita tamen* ut infinitas alias eſſe norit.

Pergimus jam ad alia , quibus quantitatis finitæ aut infinitæ termini ex uſu & modo loquendi aptare conſuevimus ; quæ omnia expedita erunt : per antecedentia enim ad ſolutionem reliquarum difficultatum aditum nobis fecimus.

De infinito continuo.

Succedat itaque quantum materiale , quod & ſpatii nomine venit : ſive id ſit ens reale , & actuale : ſive fictitium & imaginarium. Quantum ad materiam, eam in infinitum extendi non poſſe , ita ut nullam ulteriorem ex-

Materia non poteſt extendi in infinitum.

extenſionem admittat, inde liquet; quod extenſionis materialis ratio talis ſit naturæ, ut termino includi neceſſe ſit: & utcunque aliquid extenſum eſt, nunquam extremam extenſionem acquiſivit: earum enim rerum natura talis eſt, quod cuique eam intuenti apparet, ut ambitu certo & terminis non comprehendatur, intra quos conſiſtere debet: neque quicquam ex continuo augmento illis advenit, quod ulterius augmentum à ſe repellat: & ita abſurdum eſt, iis rebus tale augmentum aſſignare, ut jam ſibi ipſi impedimento ſint, quominus augeri ulterius poſſint. Qua autem ſub præciſo aliquo exemplari & idea ſunt id, quod ſunt, & ita conſiderantur à nobis, atque in certa claſſe ponuntur, quia cum regulis & exemplaribus ſuis quadrant, quales ſunt rerum eſſentiæ & relationes:

Digitized by Google

illæ incrementum qualecunque non admittunt.

Nihil datur actu infinitum. Atque ita in genere concludimus nihil dari, de quo conceptus formatur, qui quantitatis propriè dictæ terminum admittit, quod actu infinitum eſt, aut eſſe poſſit. Vnum tantum *objici poteſt*, ſcilic. Deum actu infinitum dici. Reſpondemus Deum optimum maximum ſub duplici reſpectu à nobis conſiderari poſſe, vel quatenus ejus eſſentiam ſimpliciter conſideramus: vel quatenus ejus attributa. *Quomodo Deus vocetur infinitus.* Quantum ad eſſentialem Dei conceptum, in illo Deus neque finitus, neque infinitus vocari poteſt; non magis quam reliquæ rerum eſſentiæ, ſive eſſentiales conceptus: tales enim conceptus conſiſtunt in indiviſibili, quod quantum non eſt. Quemadmodum itaque nullus hominem, propterea diſtinguit per conceptum ſpecificum ab aliis

aliis rebus, quantum, magnum, aut parvum vocaverit: ſic in conceptu eſſentiali, nemo Deum finitum aut infinitum rectè vocaverit: & id eſt quod in logicis dicitur, ſubſtantiam non admittere magis aut minus: quod tamen malè ſubſtantiis, tanquam aliquid peculiare attribuitur: excluſis qualitatibus & quantitatibus, cum omnibus rebus eſſentialiter conſideratis conveniat; unum enim quantum non eſt magis quantum quam aliud, quatenus quantitatis conceptus formalis eſt, poſſe dividi in partes, cum minimum corpus tam in ſuas partes dividi poſſit quam maximum.

Cum vulgò autem Deus infinitus vocatur, cęteræ creaturæ finitæ, id fit, quia tunc Dei eſſentia conſideratur cum ordine ad quædam attributa, aut qualitates, quæ quantitatis terminos admittunt. Sicut Theologi poſt-

quam Deum infinitum in genere dixere, tunc ad ſingula attributa tranſeuntes, declarant *Deum* ideo infinitum dici, quia *ejus* attributa infinita ſunt: vocantque Deum omnipotentem, omniſcientem, infinitæ durationis, &c. Illa autem attributa rurſus dupliciter conſiderantur, *vel* in ſe, vel in ordine ad aliud: in ſe conſiderata, quanta non ſunt: quare neque finita, aut infinita dici poſſunt. Sic Dei intellectus in ſe conſideratus, finitus aut infinitus non dicitur: neque voluntas, juſticia, miſericordia, potentia. In ordine autem ad aliud, Dei attributa dicuntur infinita actu eſſe, quatenus per nulla objecta ad quæ referuntur limitari aut circumſcribi; ſed ad majora & plura ſemper ſeſe extendere poſſunt. Sic intellectus Dei infinitus dicitur, quia illud attributum intellectus, ſi ita vocare liceat,

Quomodo attributa Dei vocentur infinita.

ceat,

Digitized by Google

ceat, tale eſt ut nulla intelligibilia dari poſſint, aut imaginari quin Deus intellectu ſuo ea complectatur: atque ſimile judicium de reliquis faciendum eſt: ita ut veriſſimum ſit, quod ſupra docuimus, nihil dari actu infinitum, ne in Deo quidem: objecta enim attributorum Dei, finita ſemper erunt actu: ipſa autem attributa in ſe conſiderata quanta non ſunt. Quid de Dei duratione dicendum ſit, & quomodo illa quanta vel non quanta ſit, ſupra manifeſtum fecimus. Sic cuivis manifeſtum eſt neque omnipræſentiam Dei infinitam dicendam: ſed Dei præſentiam rebus omnibus præſentem eſſe quidem: at cum res creatæ finitæ, & ſpatium imaginarium in infinitum extenſum, nihil ſit, cujus reſpectu non eſt: omnipræſentia Dei infinita alicubi eſſe non poteſt. Pergimus jam ad id, quod quantum, in ordine ad mo-

De quanto in ordine ad motum.

tum vocamus: ſed & de eo pauca dicenda reſtant: cum ea, quæ de tempore & motu *ſupra diximus*, omnes difficultates, *quæ* circa quantum in ordine ad motum & ſucceſſionem verſantur, expediant: pauca tamen addemus, quæ ad majorem *rei* elucidationem ſpectant. *Quæritur itaque* an non neceſſariò ſequatur, cum ex continua ſucceſſione corporis moti per ſpatium quantum, corpus continuo tranſeat aliquam partem ſpatii, & ſemper quidem minimam, an non ideo inquam ſequatur actu dari infinitas relationes ſitus corporis in ordine ad ſpatium quod tranſit, atque adeo dari aliquid actu infinitum, quod tamen ſupra in genere negavimus. Sed dicimus talem actualem infinitam quantitatem *inde non oriri*; cum illæ partes in ſpatio per quod corpus movetur, actu non ſint; ſed potentia tan-

tantum: at id quod potentia eſt, revera actu non eſt: & quia in ſpatio per quod corpus movetur infinitæ partes actu non ſunt, ideo in corpore moto infinitæ tales ſitus mutationes fingere non oportet. Longè autem differunt, corpus eſſe diviſibile in partes infinitas, & partes infinitas in corpore eſſe, cum poſterius partes actuales deſignet, prius potentiales tantum: voco autem partes actuales, non tantum eas quæ actualiter in corpore à ſe invicem diviſæ ſunt: ſed etiam eas quæ imaginatione ſeparantur actu: reſpectu enim talis diviſionis, quæ fit per imaginationem, quantum etiam eſt in infinitum diviſibile. Cum autem quantum materiale continuum neutro horum modorum diviſibile ſit, partes etiam actu non habet; neque ex partibus actu conſtare dicitur: ſed dicitur unum continuum: & quo-

An partes actu ſunt in materia.

Digitized by Google

tieſcunque illud continuum ex partibus conſtare aſſeritur: *toties* accedit diviſio quædam *per imaginationem*, quæ diviſio cauſa efficiens eſt partium illarum, quæ antea non erant: & cum talis diviſio in infinitum exten*datur*, infinitæ partes actu non *ſunt*: ſed in infinitum diviſibile eſt. Et certè cum Deus hoc univerſum produxit: non id ex partibus coagmentavit: ſed ſimulac ſemel omnem corpoream molem ex nihilo eduxit: & cum pars à parte in toto diſtingui debeat, ſive revera, & notâ diſtinctivâ in re exiſtente, aut notâ ab intellectu rei attributâ, materia autem ſive extenſio ſeipſam diſtinguere non poſſit: ergo producendo molem corpoream Deus, neceſſariò ſimul partes non produxit: neque ante actualem operationem intellectus, *Deus partes* diſtinctas in *integro reperit*: ſed intelligendo

eas

eas format. Et hinc liquet, corpus non eſſe propriè id, quod ex partibus compoſitum eſt: cum multa ſint tota, quæ ex coagmentatione partium non conſtant: ſed corpus eſt id, quod in partes dividi poteſt, dividendo autem fiunt partes; licet materia, ex qua fiunt, ante partes ſit.

Reſtat ut jam agamus de eo, quod finitum vel infinitum potentiâ & virtute dicitur: ſed antequam de eo ſermo inſtituatur, ex uſu erit pauca quædam præmittere de potentiæ natura. Potentia agendi (de eo enim diſquiritur) eſt vis illa, qua aliquid efficitur: eſtque vel in re materiali, vel ſpirituali: potentia quæ eſt in re materiali, conſideratur vel cum ordine & reſpectu ad aliud corpus, in quod aliquid operari poteſt, vel in ordine ad Spiritum. Potentia rei materialis in ordine ad aliud corpus, conſi- *De finita & infinita potentia.*

ſtit in eo, quod in alio corpore ex lege naturæ motum ciere, vel motum determinare poteſt: ita ut omnis potentia, & facultas in rebus ad motum corporeum, vel ad motus corporei modum revocari debeat. Quod facile inde liquet, quod nullos effectus in corporibus obſervare poſſumus, qui non oriantur ex mutatione loci, & ſitus partium corporis: at nullum corpus ab alio corpore movetur, niſi per corpus ejuſque motum, quia ſcil. non datur penetratio corporum: corpus autem ex loco moveri per corpus alterius corporis, nemo in dubium vocare poteſt. quare quicquid corporeum eſt, eodem modo in corpus effectus & vires exſerere debet.

Quæ ſit virtus materialis, quæ ſpiritualis.

Virtus rei materialis in ordine ad Spiritum ea eſt, quæ rem ſpiritualem aliqua mutatione afficere nata apta eſt. quo autem pacto hoc

hoc fiat, explicare eſt impoſſibile, & ſupra humani ingenii vires: cum modus ille agendi, ſecundum leges operationum rerum materialium in materia non exſeratur; ideo de iis intellectus beneficio ſenſuum judicium ferre non poteſt: licet effectus operationis, ſive potius operatio ipſa, quæ ab effectu, conſiderato ut eſt in fieri, non differt, ante omnes alias operationes nobis ſæpe notus ſit. Effectus enim corporis in anima noſtra eſt is, cujus occaſione anima cogitat, & ideas efformat. An autem dæmones patiantur aliquid à corpore, incertum eſt: cum nos fugiat, qualem nexum Deus inter eos & corpora intercedere voluerit.

Virtus rei ſpiritualis ea eſt, quâ aliquem effectum producit, ſive in corpore ſive in ſpiritu: eſtque vel in Deo, vel in ſpiritibus finitis: virtutes autem illæ pro di-

Digitized by Google

verſis effectis, quæ producunt diverſæ ſunt, vel vocantur: ſic in anima noſtra eſt virtus intelligendi, volendi, &c. potiſſimum tamen id virtutis nomine venit, quod effectum extra ſe producere poteſt: & eam in ſpecie potentiam intelligunt Philoſophi & Theologi: cum de potentia Dei loquuntur. Hiſce ita præmiſſis, ad rem ipſam accedimus.

Poteſt itaque *potentia* qualiſcunque ſive corporis, ſive ſpiritus, duplici ratione *dici quanta*; finita, vel infinita: vel reſpectu effectorum, *quæ produxit*, aut producere poteſt; prout in iis, aut res diſtinctæ, aut *gradus* conſiderari poſſunt: vel quatenus ipſa potentia partibus, vel gradibus conſtat. Ad effecta quod attinet, quorum reſpectu potentia dici poteſt finita, vel infinita: extra dubitationem conſtitutum ſit oportet, nullam potentiam pro-

peer

er infinitum effectorum numem, infinitam dici poſſe, cum rationes ſupra productæ abundè huic rei fidem faciant. Potentia in ſe conſiderata, prout eam quaſi gradibus componi dicimus, nulla etiam infinita actu eſt: quia potentia rei corporeæ non augetur, niſi per acceſſionem novæ materiæ, aut motus augmentum, aut partium mutationem, &c. quarum rerum nihil in infinitum actu auctum eſſe poteſt.

Quomodo potentia Dei vocetur infinita.

Potentia autem Dei in ſe ſpectata, cum ſit res ſimpliciſſima, quantitatis denominationem non admittit; neque alia ratione infinita dicitur, niſi in ordine ad effecta, quæ producere poteſt. Solent tamen quidam Dei potentiam vocare infinitam, cum reſpectu & ordine quidem ad effecta, non tamen conſiderando effectorum multitudinem: ſed eorum producendi modum & effica-

caciam, quæ tanta eſt: ut ſolummodo virtute Dei propriâ, produci poſſint quædam effecta; quæ virtus cum in Deo infinita vocetur, docent talia effecta requirere virtutem infinitam ad ſui productionem. Hunc autem loquendi modum ſatis eſſe improprium liquet, quod modus aut ratio agendi finita aut infinita dici non poteſt, quia in ſe quantitatis rationem & naturam non continet. Si in objecto eſſent aliqui reſiſtentiæ gradus, qui ſuperari non poſſint, niſi virium in infinitum intenſione, qualis reſiſtentia reperitur in effectis naturalibus, in quibus motus & quies locum ſibi vindicant: tunc producendi modus aut ratio quanta vocari poſſet. Cum autem agendi virtus, qua Deus aliquid producit, non intendatur, neque lucta & reſiſtentia in effectis in ordine ad potentiam Dei reperiatur: nulli amplius ambiguum

Digitized by Google

biguum eſſe poteſt, quin potentia Dei conſiderata in ſuo agendi modo, finita aut infinita dicenda non ſit. ſi tamen eam potentiam & agendi vim, quæ propria eſt & incommunicabilis creaturæ, lubeat vocare infinitam, ſuper verbis cum nemine contentionis funem ducemus.

Quæ autem ſint illa effecta, quæ talem vim requirunt ut creatæ rei, vel quæ creari poſſit, vim tranſcendant, non facile determinaverim. Multi confundunt vim naturæ inſtitutæ, cum ea vi, quæ à Deo creaturis adhuc indi poteſt: deinde vim agendi conſuetam, cum ea, quæ creaturis ineſſe poſſet, niſi Deus earum agendi vim & efficaciam infringeret. Et hinc putant omnem effectum requirere vim infinitam, & creaturæ eſſe incommunicabilem, quæcunque requirit vim excedentem creaturam jam conſtitutam:

Quæ ſit illa virtus, quæ requiritur ad facienda miracula.

tam: eo fundamento innixi exiſtimant omnia miracula requirere vim infinitam: cum nullo argumento tamen adſtrui poſſit, vel talem vim jam in natura non eſſe, vel ſaltem creaturam novam creari non poſſe à Deo, quæ illam rem effectam det, quam nos vocamus miraculum: v. g. quis ratione naturali mihi probabit, reſuſcitationem cadaveris effectum eſſe, qui poſtulet vim & efficaciam infinitam, & creaturæ incommunicabilem? idem dixerim de cordis ſcrutatione, de montium tranſlatione de loco in locum, dè curſu ſolis aut lunæ ſiſtendo.

Solènt equidem quidam dicere, talem effectum ſibi requirere vim infinitam, qui infinitum intervallum habet inter ſe & cauſam, quale eſſe dicunt inter nihil & aliquid, & ideo creationem infinitæ virtutis eſſe docent: quod licet

Digitized by Google

licet non negaverim, modo & rationi probationis non facilè tamen aſſenſerim: cum nullum ſit intervallum inter aliquid & nihil: *nihil* enim terminus non eſt, aut extremum aliquid; non magis quàm vacuum reſpectu corporis. Non putamus itaque id facile determinatu eſſe, quænam effecta talia ſint, quæ à creatura qualicunque produci non poſſint: cum enim Deus in infinitum augere poſſit creaturarum virtutem, ſicut & earum numerum: non liquet mihi, in quo effectu ſubſiſtendum ſit, qui dicendus ſit ſuperare vim creaturæ: quamvis hoc ſit veriſſimum, & luce meridiana clarius; quamlibet creaturam creatam aut creabilem, habere vim & potentiam limitatam. Et neſcio an quicquam abſurdius doceri poſſit, quàm omnipotentiam Dei creaturæ communicari poſſe: cum inde neceſſariò ſequatur,

tur,

Digitized by Google

tur, aut Deum, qui cum ſua potentia una eademque res eſt, eſſentiâ & ſubſtantiâ converti in creaturam: aut omnipotentiam Dei, & per conſequens Deum multiplicari: quod manifeſtam contradictionem implicat: Si autem per illam communicationem nihil intellectum velint, quam Dei omnipotentiam ita conjungi poſſe cum quadam creatura, ut omnipotentia divina exferens ſuam efficaciam conjuncta cum creatura, ejus effecta etiam creaturæ propter ſummam unionem tribui poſſint: nihil repugnamus. idem dicendum eſt de omnipræſentia, aliiſque Dei attributis incommunicabilibus: quæ autem communicabilia vocantur, ideo tale nomen ſortiantur, quia eorum analogum in creaturis reperitur, & effectus eorundem, cum effectis attributorum Dei communicabilium, quadrant.

Sed

Sed dicat aliquis: ſi conſtare non poſſit ad quæ effecta vis infinita requiratur, & Dei ſpecialis concurſus: ſecundum quam regulam inſtituetur examen miraculorum & præſtigiarum: & quibus argumentis adducti miraculis veris fidem adhibebunt, & præſtigiis ac fraudibus eandem detrahent? Sed quis docuit ex opere præter conſuetum naturæ curſum, & per veram aut apparentem cauſam ſupra naturam perpetratum, de miraculo aliquid firmiter ſtatuendum eſſe? Multa alia ad examen vocanda ſunt, quæ fidem miraculis adſtruant, qualia ſunt: ut fiant ad probandam & confirmandam aliquam veritatem, quam ſcire hominum intereſt: aut ut ſit opus quod bonum præſtans homini conciliat. ſapientiſſimus enim Deus ad ludum & jocum virtutem ſuam non depromet ad perpetranda mira-

Quomodo miracula vera à falſis diſtinguenda.

Digitized by Google

miracula, ut inter homines vilesſcant: & non convenit ſapienti rectori id provulgatum facere, & gratis hominum oculis objicere, quod peculiari actui regiminis reſervatum eſt: qualia ſunt miracula. Deinde miracula debent fieri publicè & palam: ut cuivis qui ad ea attendere velit, conſtare poſſit, miraculum, hoc eſt, opus aliquod non vulgaris virtutis perpetratum eſſe: quia cum potiſſimum ordinata ſint ad ingenerandam fidem, vel convincendam hominum incredulitatem, major debet in iis eſſe vis argumenti, quàm in reliquis argumentis: cum ad fulciendam eorum fidem in ſubſidium à Deo adhibeantur: quare etiam in ſacris vocantur *ſigna & teſtimonia*. Tertiò miracula vera non poſſunt adhiberi ad ſubvertendam veritatem, quæ antea miraculis confirmata fuit: alioquin *Deus hominibus imponeret* inevita-

Digitized by Google

vitabilem neceſſitatem hærendi in dubio & præcipiti : & primarius miraculorum finis, qui eſt fidei ingeneratio, aut contumaciæ convictio, periret. Quartò non debent miracula ejus eſſe naturæ, ut ſi iis fidem adhibere velimus, rationi, judicio, & ſenſuum teſtimonio repudium ſit mittendum; cum enim de miraculis per rationem & judicium judicandum ſit; ſi illa ratione & judicio, in credendo ipſo miraculo ſtandum non ſit, ſignum, ſcil. miraculum, erit non ſignum : & ratio atque hominis judicium non convincetur de veritate, tam miraculi, quam rei, quæ per miraculum idem inventura erat apud homines : qui uſus rationis & judicii in tali miraculo falſo interdicitur. Si ad hanc normam opera non vulgata examinentur, facile diſtinguentur à præſtigiis & fraudibus hominum & dæmoniorum.

Poſ-

Digitized by Google

Solvuntur quædam objectiones.

Poſſet jam huic tractatui imponi, cum omnia quæ exa nanda propoſueramus, exc ſint: ſed ut magis uſus hujus tr ctatus appareat, & ne videan eſſe ex hoc hominum genere, in ſpinoſis quæſtionibus, qua nullius ad humanum genus re fructus, induſtriam ſuam exe cent: lubet ex his principales qua dam objectiones adverſariorum ſolvere, qui ex hiſce controve ſiis malè intellectis, graviſſim erroribus Theologiam temer runt. Contra omnipræſentiam Dei hæc argumenta, à ratio mutuata, proferre ſolent. Prim eſſe infinitum *Deum*, & tam eundem in minimo pulviſculo to tum eſſe. Reſpondemus adverſa tios parum accuratè loqui de na tura Spiritus: qui totum aliquod Deo attribuunt, quaſi ex parti bus eſſet compoſitus, aut in par tes diviſibilis. Eſt itaque omnibus

re-

rebus & locis præſens Deus; ſed non per partes, quia illas non habet: ſed per eſſentiam ſpiritualem, cui termini totius & partium, ex quibus tale totum componitur, attribui non poſſunt: propter rationes ſupra fuſius deductas. Si autem adverſarii per præſentiam totalem Dei, qua minimo pulviſculo totus præſens eſt, intelligant ejuſdem Dei excluſionem ex aliis locis: tunc veritati diſſonum eſt, Deum eſſe omnibus rebus præſentem: & tamen minimo pulviſculo tantùm præſentem eſſe, quia illi totus præſens eſt: longè enim differunt, Deum indiviſè minimo pulviſculo præſentem eſſe: & totam Dei extenſionem illo pulviſculo circumſcribi. Adverſarii ſemper confundunt præſentiam Dei, cum rebus quibus præſens eſt: cum in illâ partes non oporteat imaginari: in his autem omnino.

Digitized by Google

Ejuſdem *farinæ & notæ* eſt illud argumentum: *Deum eidem* rei tunc ſimul æqualem *eſſe &* inæqualem, quia in re minima & maxima totus exiſtit: cum confundant Dei coëxiſtentiam cum rebus, quæ reſpectu corporum jam pluribus exiſtere *dicitur*, jam paucioribus, jam majoribus, *jam* minoribus: ipſe autem Deus æqualis aut inæqualis *dici* non poteſt, nec major, nec minor: vel ſi mundi extenſio augeretur. Deus enim tunc quidem pluribus rebus præſens futurus eſſet, & majori ſpatio *coëxiſtens*: ipſe tamen major non fieret: quia majus & minus partes *& gradus denotat*: inciperet equidem rebus præſens eſſe, quibus antea non erat: & ita latius ſeſe diffunderet *Dei* præſentia: at id Dei perfectioni non derogaret, neque *conſtanti*, & *invariabili* ejus naturæ, non magis, quàm cum per creationem

mun-

Digitized by Google

mundi incæpit alicubi eſſe, & corporibus præſens: cùm antea nullibi eſſet: hoc eſt corporibus præſens non erat: corpus enim *ubi* conſtituit: quia Dei præſentia in rebus non infert intrinſecam eſſentiæ divinæ extenſionem: eſt enim ſubſtantia ſpiritualis, quæ talem extenſionem non admittit: tranſiret enim in naturam corpoream: ſed denotat tantùm rem creatam v. g. & extenſam in Deo eſſe indiviſibili, & indiviſibiliter: quemadmodum res corporeæ & extenſæ, ab anima extenſæ comprehenduntur, & ideæ corporales rei in mente, partes non habente, exiſtunt. quemadmodùm itaque res intellecta quidem quanta, & extenſa dici poteſt: ipſa autem intellectio rei extenſæ, talem denominationem non admittit: neque major, aut minor vocatur; licet nunc majùs corpus, nunc minus compre-

Digitized by Google

hendat: ita Dei eſſentia ſpiritua-
lis ſeſe non diffundit; etiamſi
pluribus corporibus præſens ſit:
quemadmodum neque anima ra-
tionalis ſeſe extendit latius, quan-
do corpus in dies augetur, & in-
ſtrumenta intellectus per conſe-
quens majora fiant, quibus im-
mediatè præſens eſſe debet: et
iamſi neges animam eſſe præſen
tem omnibus corporis partibu
præſentia autem conſiſtit in e
quod ab organis pati poteſt:
in ea agere: patitur autem n
quemadmodum corpus à cor
re patitur, ſecundùm tactum c
poreum: quod ſatis ex effect
& ideis, quas anima format,
quet: ſed ſecundùm modum
ritualis naturæ: ſic operatu
organa, & ſpiritus, non per
tum corporis: ſed modo co
nienti ſuæ naturæ: hoc eſt vo
tate: & in iis efficaciam ſuam
rere poteſt, quæ voluntati

Digitized by Google

jacent & ei patent: atque illam puto eſſe virtutem rerum ſpiritualium, quibus operantur: quemadmodum corpora operantur motu, figurâ, quiete &c: & ſicuti propriè loquendo corpora iis tantùm rebus præſentia ſunt, quæ immediatè contingunt: & per conſequens in quæ operari poſſunt: ſic res ſpirituales propriè loquendo iis tantùm rebus præſentes ſunt, in quæ operari poſſunt per voluntatem: cum autem voluntas non ſit res extenſa, per extenſionem ſuæ naturæ res ſpirituales rebus corporeis præſentes eſſe non poſſunt. Et per conſequens Deus per diffuſionem, aut extenſionem novam ſuæ eſſentiæ, rebus de novo creatis præſens non eſt: quod erat probandum. Plura de ſpirituali natura differere non permittit humana infirmitas.

Objiciunt itidem Deum ſe-

Digitized by Google

cundùm noſtram doctrinam to-
tum eſſe ſupra, & infra eanden
rem: ſed adverſarii rurſus in hoc
argumento Dei eſſentiæ ſpirituali
attribuunt terminos quantitatis,
qui ipſi non competunt: ſed re-
bus tantùm, quibus præſens eſt:
Deus enim nec partes ſuperiores,
nec inferiores habet, neque to-
tus dici poteſt: & quis dixerit in-
tellectum humanum cum conci-
pit uno actu ſimpliciſſimo & ſpi-
rituali, corpus extenſum in quo
hæ locorum differentiæ ſunt, id
eo ſupra & infra illud corpus ſi-
mul eſſe? aut cum per volunta-
tem corpus diviſibile movet indi-
viſibiliter, tale quid mentem pa-
aſſeret? Addunt ex noſtra ſenten-
tia ſequi, corpora etiam quàm
longiſſimè diſſita, intimè tamen
inter ſe unita eſſe debere, propter
Dei ſimplicem & indiviſibilem
eſſentiam, quæ cum in minimis
tota ſit, etiam illa corpora quæ
Deo

Deo præſentia ſunt, ideo debere eſſe intimè unita putant, & indiviſibiliter conjuncta: quæ enim idem ſecundùm idem junguntur, ea inter ſe juncta ſunt. Sed rurſus confundunt indiviſibilem Dei eſſentiam cum ejus coëxiſtentia & præſentia: nam licet in minima re ſit tota, hoc eſt non per partes; ejus tamen coëxiſtentia & præſentia re minima non terminatur & circumſcribitur. Plura argumenta colligere non lubet, cum omnia eadem methodo refutentur: & fruſtra ſit lectoris ingenium frequenti repetitione vexare. Quæ etiam cauſa eſt, quare ad ſolutionem argumentorum, quæ adverſarii in medium proferre ſolent contra doctrinam de æternitate Dei, prout in Eccleſiis noſtris docetur, nihil reſponſuri ſimus: mutatis enim mutandis, & quæ de ſimplici & ſpirituali Dei eſſentia & præſentia diximus

Digitized by Google

mus in ordine ad corpora, appli-catis Æternitati Dei indiviſibili: eadem facilitate argumenta adverſariorum ſubvertemus. Quare hic finem imponimus: ne longior oratio ipſum tractatum in tædium adducat.

FINIS.

Digitized by Google